

wvd - contact

Mededelingenblad van het
Woordenboek van de Vlaamse Dialecten

Emailadressen van het WVD

Projectleiding:

Magda.Devos@UGent.be

Jacques.VanKeymeulen@UGent.be

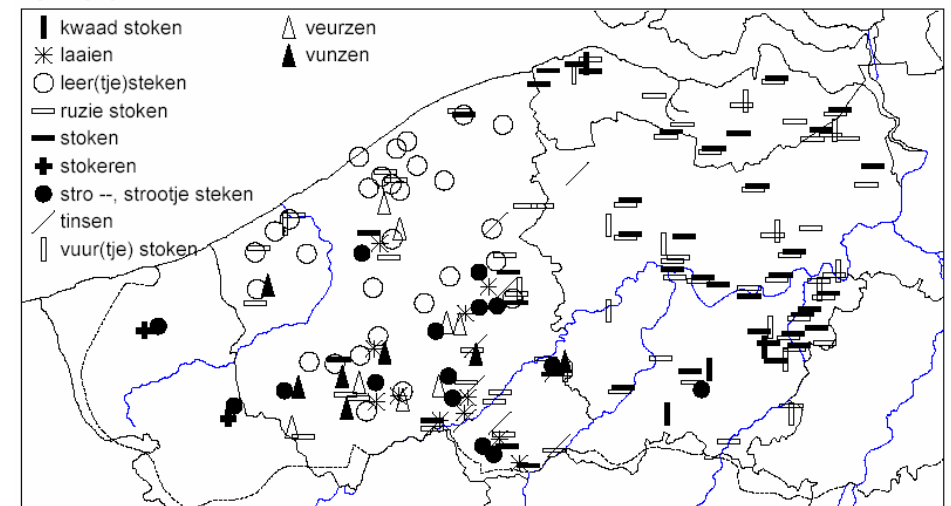
Redactie:

Tineke.DePauw@UGent.be

Veronique.DeTier@UGent.be

Hugo.Ryckeboer@pandora.be

RUZIE STOKEN

18de jaargang nr. 1-2, december 2004, Vakgroep Nederlandse Taalkunde, Universiteit Gent

WVD-Contact

Jaargang 18, nr. 1-2, december 2004

Redactie en Typografie :

Tineke De Pauw, Veronique De Tier, Magda Devos, Jacques Van Keymeulen

Inhoud

Van de redactie	3
Kroniek over januari - december 2004 met aandacht voor:	5
• Voortgang van de redactie	5
• Dialectologisch werk van studenten	6
• Bokrijkdag	6
• Wetenschapsfeest/wetenschapsweek	6
• De Nederlandse Dialectendag op 12 maart 2005	7
• Samenwerking met Zeeuws-Vlaanderen	8
• Voordrachten door de WVD-redactie	10
• Artikelen in de marge van het project	11
Hij gebaart van pijkens, want hij komt van Kanegem	14
Het spel ligt in stokken : ruzie in de Vlaamse dialecten	27
Overzicht afleveringen WVD	39

Overzicht afleveringen WVD

Inleiding met klankpatroon van de Vlaamse Dialecten, 138 blz.	11 euro
Deel I : Landbouwoordenschat	
- Akkerland en weiland (240 blz.)	16 euro
- Behuizing (227 blz.)	16 euro
- Het erf (204 blz.)	16 euro
- Ploegen (174 blz.)	16 euro
- Rund 1 (256 blz.)	21 euro
- Spitten, eggen, rollen (132 blz.)	16 euro
- Bemesting (110 blz.)	16 euro
- Waterhuishouding (260 blz.)	16 euro
- Rund 2 (435 blz.)	30 euro
- Paard 1 (426 blz.)	30 euro
Alles van deel I samen :	170 euro
Deel II : Niet-agrarische vaktalen	
- De mandenmaker (99 blz.)	8 euro
- De strodekker (40 blz.)	4 euro
- Handspinner en touwslager (59 blz.)	5 euro
- De kuiper en de hoepelmaker (135 blz.)	12 euro
- De molenaar (476 blz.)	40 euro
- De timmerman en de meubelmaker 1 (376 blz.)	30 euro
De 6 afleveringen van deel II samen :	90 euro
- De zeevisser (815 blz.)	37,18 euro
(te bestellen bij Nationaal Visserijmuseum, Pastoor Schmitzstraat 5, 8670 Oostduinkerke)	
Deel III : Algemene woordenschat	
- Vogels (277 blz.)	20 euro
- Land- en Waterfauna (313 blz.)	22 euro
- Flora (672 blz.)	40 euro
Alles van deel III samen :	75 euro
!!Alles van deel I,II en III samen (behalve de zeevisser):	300 euro
Bij elk boek hoort ook een Wetenschappelijk Apparaat, dat afzonderlijk gepubliceerd wordt. Medewerkers krijgen korting. Meer inlichtingen en prijzen : 09-264 40 79. De boeken zijn te bestellen bij drukkerij G. Michiels, Rietmusweg 96, 3700 Tongeren. Tel. 012-23 13 25.	

herre een vorm is van **hader**, een woord dat in het middelnederlands een tijd gebruikt werd om een twist aan te duiden. Het woord zou uit het middelduits overgenomen zijn, maar verdween spoedig weer uit onze taal. Ook in een woord als **harrewarren** kan dit **hader** bewaard gebleven zijn, al is ook dat helemaal niet zeker. Een derde mogelijkheid is dat **herrebekken** gewoon een rijmende vorming is geweest, zoals **kissebissen** en **rikketikken**.

4.2.6. Disputeren, chicaneren

De werkwoorden **disputeren** en **chicaneren** behandelen we kort samen, omdat beide uit het Frans overgenomen zijn. Zowel **disputer** als **chicaner** betekenen ook in het Frans 'kibbelen'.

5. Slot

Hoewel we in dit artikel op heel bescheiden wijze enkele benamingen rond het begripveld 'ruzie' onderzochten, keren enkele benoemingsmotieven steeds terug.

'Ruzie' wordt geassocieerd met lawaai (**ruzie**, **laweiten**, **herrebekken**, **kakelen**, **kekelen**, **ambras**), onaangename toestanden (**boel**, **kwestie**, **miserie**, **spel**) en gevecht (**strijden**, **in stokke(n) komen**). De associaties liggen voor de hand: een ruzie is meestal lawaaierig en onaangenaam, en kan in een gevecht uitmonden.

Het aanwakkeren van een ruzie wordt zeer vaak met vuur verbonden (**stoken**, **laaien**, **vunzen**, **luizepoke**, ...), een metafoor die al in het Middelnederlands in bijna alle dialecten voorkwam.

Enkele uitdrukkingen bleven in dit artikel onverklaard. Misschien zijn er lezers van WVD-Contact die ons kunnen helpen bij de vooral in West-Vlaanderen voorkomende zegswijzen **stroo(tje) steken** en **leertje steken**? Alvast hartelijk dank!

Tineke De Pauw

Bibliografie

Van Dale

(1995) *Groot woordenboek der Nederlandse Taal*. Van Dale Lexicografie, Utrecht.

WNT

(1863-1998) *Woordenboek der Nederlandsche Taal*. 's-Gravenhage/Leiden

Van de redactie

De redactie van het WVD wenst alle lezers allereerst een gelukkig nieuwjaar. Het is al een tijd geleden dat u van ons iets gehoord hebt, maar wij hopen dat goed te maken met dit dubbelnummer.

In 2003 meldden wij u dat de vooruitzichten van het WVD op financieel gebied nogal somber waren. En inderdaad, 2004 was allerm minst een gunstig jaar wat de subsidiëring betreft. De personeelsbezetting viel terug tot onder het minimum dat vereist is om het woordenboek naar behoren te doen opschieten. Over het hele jaar beschouwd werd gemiddeld met moeite een bezetting van anderhalve redacteur gehaald. Veronique De Tier was het hele jaar in dienst, maar slechts deeltijds. Jacques Van Keymeulen aanvaardde bij gebrek aan toekomstperspectieven een deeltijdse baan aan de Koninklijke Bibliotheek te Brussel, en bleef nog voor slechts 40% van zijn tijd aan het woordenboek werken. Alleen Tineke De Pauw werkte voltijds, maar zij bleef dan weer een paar maanden thuis na de bevalling van haar zontje Sander. Door al die omstandigheden zal de aflevering over karakter en gevoelens, voorzien voor het najaar 2004, wat later in het licht worden gegeven. Vandaag is die aflevering zo goed als klaar; de presentatie ervan wordt op 15 april 2005 in Zeeuws-Vlaanderen georganiseerd in samenwerking met de Zeeuwsche Vereeniging voor Dialectonderzoek. De precieze plaats van het gebeuren staat nog niet vast, maar eventuele geïnteresseerden onder u kunnen hun naam nu al doorgeven aan de WVD-redactie. Ze krijgen dan te zijner tijd een uitnodiging toegestuurd.

Gelukkig ziet de toekomst van het WVD er vandaag heel wat rooskleuriger uit. In het voorbije jaar zijn door de projectleiding aanvragen voor financiering ingediend bij zowel het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (FWO) als het provinciebestuur van West-Vlaanderen en de eigen Gentse Universiteit. Groot was onze vreugde toen onlangs bleek dat alledrie deze aanvragen gunstig beoordeeld werden. Het FWO keurde een project goed voor de opvraging van de algemene woordenschat, waarop een nieuwe medewerker mag worden aangeworven voor vier jaar. De provincie West-Vlaanderen stelt voor 2005 een bedrag van 12.500 euro ter

beschikking. De grootste financiële injectie komt van het eigen huis, de Universiteit Gent, die een substantieel krediet verleent om de landbouwwoordenschat af te werken. Op die geldstroom kunnen twee nieuwe redacteurs aan de slag. Wij hopen de sollicitaties rond te hebben in januari, zodat we vanaf februari met een versterkte ploeg van wal kunnen steken. In het volgende nummer van WVD-Contact zullen wij onze nieuwe collega's graag aan u voorstellen.

Intussen heeft Jacques Van Keymeulen definitief ontslag genomen uit zijn functie als wetenschappelijk medewerker aan het WVD-project, maar een drama is dat niet, aangezien Jacques niet verdwijnt van de universiteit, van de Vakgroep Nederlandse Taalkunde of van het woordenboekproject. Hij is namelijk op 1 oktober 2004 benoemd tot voltijds docent in de Nederlandse Taalkunde, en vult daarmee de vacature op die door de vakgroep werd uitgeschreven naar aanleiding van het emeritaat van prof. dr. Johan Taeldeman. Zoals velen onder u ongetwijfeld weten, heeft prof. Taeldeman, die gedurende vele jaren mee aan de leiding stond van het WVD-project, op 30 september laatstleden afscheid genomen van de universiteit en van zijn vakgroep tijdens een feestelijk gebeuren waar hij gehuldigd door vrienden en vakgenoten

en een hulde-album overhandigd kreeg. Meer daarover leest u verder in dit nummer. Jacques Van Keymeulen blijft nauw bij het WVD betrokken als mede-promotor naast Magda Devos, en blijft een substantiële inbreng hebben in de planning, het beleid en de coördinatie van het project.

en een hulde-album overhandigd kreeg. Meer daarover leest u verder in dit nummer. Jacques Van Keymeulen blijft nauw bij het WVD betrokken als mede-promotor naast Magda Devos, en blijft een substantiële inbreng hebben in de planning, het beleid en de coördinatie van het project.

Zoals steeds vindt u bij dit nummer enkele vragenlijsten. Die gaan dit keer over "fruit" en over "school en spel". Mogen wij u vragen om voor de invulling van die vragenlijsten in de mate van het mogelijke te rade te gaan bij dialectvaste zegspersonen die nog veel weten te vertellen over de

4.2. Verklaring van de benamingen

4.2.1. Kijven

Het werkwoord **kijven** is een Middelnederlands woord met tegenhangers in verschillende Germaanse talen. Het woord heeft al sinds de eerste attestaties de betekenis 'kibbelen, strijden', maar de oorsprong ervan is onbekend.

4.2.2. Strijden

Strijden, afgeleid van **strijd** (dat zeer waarschijnlijk al in het Indogermaans voorkwam), heeft als eerste betekenis 'vechten'. De betekenis 'twisten, kibbelen' is echter ook in het Algemeen Nederlands bekend, en is uit de eerste betekenis voortgevloeid.

4.2.3. Kakelen, kekelen

De werkwoorden **kakelen** en **kekelen** zijn frequentatieven van resp. **kaken** en **keken**. Deze werkwoorden zijn verwant, in het Middelnederlands werd **caken** geattesteerd. Oorspronkelijk was het een woord voor 'gebabbel', van dieren (kakelende kippen), maar ook van mensen. De betekenisevolutie naar 'kibbelen' werd al bij **kaken** en **keken** genoteerd.

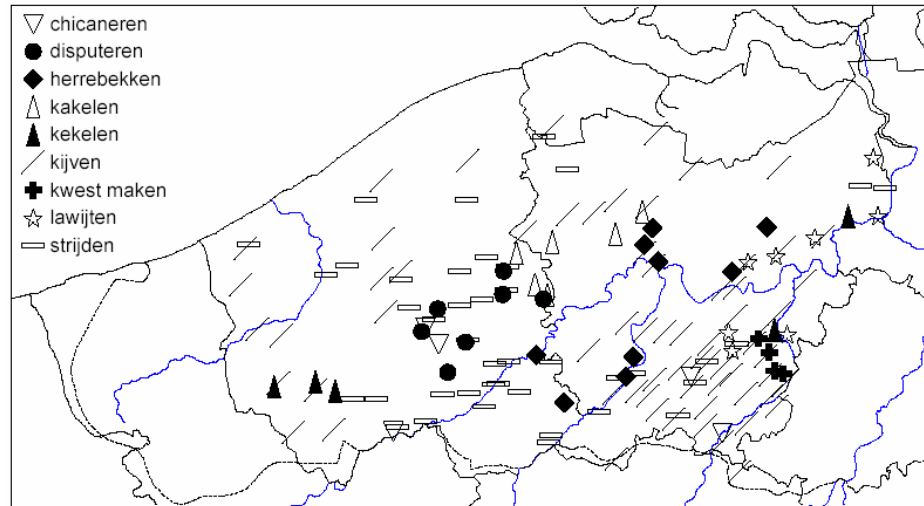
4.2.4. Laweiten

Het werkwoord **laweiten** is een afleiding van **laweit**, dat in de Vlaamse dialecten erg algemeen gebruikt wordt voor 'lawaaï'. De oorsprong van **laweit** is onbekend. Dat het werkwoord **laweiten** 'lawaaï maken' een betekenisevolutie kende naar 'ruziën' is niet zo verwonderlijk, bij de meeste kibbelpartijen wordt zoals eerder al gezegd behoorlijk wat lawaaï gemaakt.

4.2.5. Herrebekken

De oorsprong van het woord **herrebekken** is niet helemaal achterhaald. Het lijkt waarschijnlijk dat **bek** in het tweede deel **-bekken** een verwijzing naar 'mond' is, maar **herre-** is nog onverklaard. Het zou kunnen gaan om het woord **herrie**, en dan zijn we opnieuw bij het lawaaï uit het vorige paragraafje beland. Een andere mogelijkheid is dat

KIBBELEN : OUD MATERIAAL

4.1. Verspreiding van de gegevens

Ook op deze kaart opnieuw enkele benamingen die overal voorkomen, en andere die meer gebiedsvormend zijn. Het vaakst werd in Vlaanderen het werkwoord **kijven** genoteerd. Het komt ook overal voor, maar werd beduidend vaker opgetekend in de streek bezuiden Schelde.

Het werkwoord **strijden** komt vooral in WV zuidoost voor, maar werd ook daarbuiten regelmatig opgegeven. **Kakelen** en **kekelen** zijn gebiedsvormend, maar die gebieden sluiten niet aaneen : **kekelen** werd in de streek van Ieper-Poperinge en de oostelijke rand van Oost-Vlaanderen genoteerd; **kakelen** werd enkel daartussen, in WV Houtland en het Meetjesland, gevonden. Verspreid over Oost-Vlaanderen, en in een paar West-Vlaamse grensdorpen, vinden we **herrebekken**. **Disputeren** is typisch voor het West-Vlaamse Houtland, en **chicaneren** werd sporadisch opgetekend in het zuiden van het taalgebied. In oostelijk Oost-Vlaanderen is er **laweiten**, en in het noorden van de Denderstreek zien we **kwest maken**.

opgevraagde onderwerpen? Hoe meer mensen hun kennis en herinnering samenleggen, hoe vollediger de informatie.

Het is niet nodig alle vragenlijsten tegelijk terug te sturen. Neem gerust de tijd, maar wacht ook niet al te lang, natuurlijk. We sturen de vragenlijsten samen op om portkosten te sparen.

Kroniek over januari - december 2004

De vragenlijsten die we vorige keer hebben meegestuurd, kwamen goed terug. Nochtans blijken ook nu nog enkele gebieden in Vlaanderen achter te blijven. De streek van Oudenaarde is bijvoorbeeld dikwijls een witte vlek op onze kaarten.

WVD 142 : Innerlijk 5 (december 2003): 48 vragen, 165 ingevulde lijsten.

WVD 143 : Varia 3 (december 2003): 3 vragen, 121 ingevulde lijsten.

WVD 144 : Tuinkruiden (december 2003): 21 vragen, 137 ingevulde lijsten

Alle medewerkers worden hartelijk bedankt voor de moeite die ze zich hebben getroost.

Voortgang van de redactie

Landbouw

Veronique De Tier maakte in 2004 de WVD-aflevering over "Het Paard 2" verder klaar. De aflevering zal weer meer dan 200 lemmata bevatten en behandelt het paard als trekdier. Een groot gedeelte van deze aflevering gaat over het paardentuig en het inspannen van het paard voor het werk. Verder komen ook het voederen, het mennen en de commando's aan bod. Het is de bedoeling deze aflevering op het einde van 2005 te laten verschijnen.

Algemene Woordenschat

De aflevering over 'Het Innerlijke' is zo goed als klaar. De aflevering werd in de loop van dit jaar ingediend bij de Universitaire Stichting met de vraag een deel van de publicatiekosten op zich te nemen. Die vraag werd ondertussen positief beantwoord. Vanaf nu kan de aflevering dus in druk gegeven worden. Ze wordt op 15 april in Zeeuws-Vlaanderen gepresenteerd. De precieze locatie is nog niet bekend.

Dialectologisch werk van studenten

Vorig academiejaar studeerden drie studenten af met een dialectologische licentiaatsverhandeling. Katrijn Bruylant behandelde *Benamingen in verband met school en kinderspelen* in de Denderstreek. Benedicte Declercq werkte rond *Benamingen in verband met de woning in West-Vlaanderen* en Maarten Van Looy besprak *Fiets- en wielertermologie in de Oost-Vlaamse Dialecten*

Dit academiejaar hebben twee studenten zich aangemeld om een dialectologisch werk te maken over teelt van gewassen, de ene in West-, de andere in Oost-Vlaanderen.

Bokrijkdag

Op 29 augustus vond in het openluchtmuseum van Bokrijk een themadag plaats over de Limburgse dialecten. In het ochtendprogramma kon men een aantal lezingen over dialecten beluisteren, en er waren allerlei activiteiten rond het Limburgse dialect. Verder was er ook een boekenmarkt waarop dialectologische verenigingen en instituten hun werk aan een breder publiek bekend konden maken. Ook het ReWo (overleg Regionale Woordenboeken, waarvan het WVD een onderdeel is) was hier aanwezig om aan de bezoekers uitleg te geven hoe onze woordenboeken gemaakt worden.

Wetenschapsfeest/wetenschapsweek

In oktober was het weer eens zover: tijd voor het wetenschapsfeest en de wetenschapsweek. Deze evenementen vindt om de twee jaar plaats. De

3.2.5. Opmaker

Het substantief **opmaker** heeft eigenlijk een ruimere betekenis dan enkel 'ruziestoker'. Een **opmaker** is een ophitser, een persoon die anderen opruit om iets te doen. Aanzetten, opstoken is ook de betekenis van het werkwoord **opmaken**, waarvan **opmaker** gewoon afgeleid is.

3.2.6. Tinsen, tinsler, titser

Tinsen lijkt het eerste werkwoord in de rij te zijn waar de vuur-metafoor niet gebruikt werd. Het gaat hier om een werkwoord met als betekenis 'plagen, tergen' - de betekenis 'ruziestoken' is daar nauw mee verwant en is uit die andere betekenis ontwikkeld. **Tinsler** is een afgeleid substantief. **Titser** is waarschijnlijk een toevallige variant.

3.2.7. Strootje steken

Alhoewel ook stro aan vuur herinnert, heeft deze uitdrukking waarschijnlijk weinig met vuur vandoen. Wel met blazen misschien, wanneer men het in West-Vlaanderen over 'strootje steken' heeft, wordt een oud jongensspel met kikkers beoeld. Bij dit spel werd een strootje in het achterwerk van een kikker gestopt, waarna de kikker 'opgeblazen' werd. Het zou kunnen dat dit opblazen een metafoor geworden is voor het aanwakkeren van een ruzie - al blijft deze verklaring eerder giswerk dan wetenschap.

3.2.8. Leertje steken

De uitdrukking **leertje steken** is nog ondoorgrondelijker dan bovenstaande, de oorsprong hiervan is zeker nog niet achterhaald. Met **leertje** wordt waarschijnlijk ladder bedoeld, in de Vlaamse dialecten vaak **leer** genoemd. Maar de verdere verklaring blijft uit. Indien er lezers van WVD-Contact hierover intuïties hebben, mogen zij ons zeker contacteren!

4. Kibbelen

Ten slotte bespreken we in dit artikel ook nog het begrip **kibbelen**, een milde vorm van ruziën.

3.2.2. Vunzen, veurzen, vunzer, veurzer, veurzelaar

Vunzen en **veurzen** gaan beide terug op het werkwoord **vunzen**. Dit werkwoord ontstond uit **venzen**, dat in 1567 geattesteerd werd. **Venzen** zou door een suffix met *-s* uit ***venken** ontstaan zijn, wat op zijn beurt verwant is met **vonken** 'smeulen'. Ook hier wordt dus een vuur-metafoor gebruikt om de ruzie weer te geven.

Het werkwoord **veurzen**, dat in dezelfde streek voorkomt als **vunzen**, is een voorbeeld van hypercorrectie. In het zuiden van West-Vlaanderen kan de *n* voor een dentaal immers wegvallen, wat de uitspraak [veuz&n] tot gevolg had. Deze vorm kon echter ook ontstaan uit het eveneens in de streek gebruikte werkwoord **veurzen**, met als betekenis 'paren' (vooral bij amfibieën gebruikt). Voor een *s* of een *z* kan een *r* immers ook wegvallen, en in een aantal dorpen is het werkwoord **veuzen** blijkbaar verkeerdelijk als **veurzen** geherinterpreteerd. De paring van amfibieën heeft met ruziestoken zeer weinig vandoen.

Vunzer, **veurzer** en **veurzelaar** zijn normaal gevormde afleidingen.

3.2.3. Laaien, laaier

Met **laaien** komen we opnieuw bij vuur terecht. Alhoewel in het Standaardnederlands de betekenis 'heftig branden' is, heeft **laaien** in het West-Vlaams ook een causatieve betekenis: 'het vuur aanwakkeren'. Net als de vorige werkwoorden met die letterlijke betekenis wordt **laaien** ook figuurlijk gebruikt om het aanwakkeren van een ruzie weer te geven. **Laaier** is een afgeleid substantief.

3.2.4. Luizepoke

Luizepoke is het enige substantief waarvoor we geen werkwoordelijke tegenhanger vinden op de kaart 'ruziestoken'. Toch hebben we ook net als bij alle vorige benamingen hier een link met vuur: een pook is immers het instrument bij uitstek om in een vuur te porren en het zo aan te wakkeren. Dat het figuurlijke gebruik op een wel erg negatief persoon slaat, wordt beklemtoond door het voorvoegsel **luize-**, dat in West-Vlaanderen vaak gebruikt wordt om heel negatieve begrippen aan te duiden.

Vlaamse Gemeenschap organiseert dit evenement om de twee jaar in samenwerking met Technopolis, het wetenschapsmuseum in Mechelen. Vooral het wetenschapsfeest, dat traditioneel plaatsvindt in een oktoberweekeinde, is telkens weer een megaspektakel, waar duizenden geïnteresseerden op af komen. De locatie ervan is mobiel: na onder meer Leuven, Oostende en Gent was dit keer Hasselt aan de beurt. De Grenslandhallen stonden vol met stands van allerlei onderzoeksgroepen die hun wetenschappelijke activiteiten op een begrijpelijke manier aan het publiek demonstreerden. Ook de regionale woordenboeken van het Zuidelijke Nederlands, nl. het WVD, WBD en WLD, waren van de partij, met hun sprekende kaarten, een dialectquiz en gesproken dialectfragmenten.

Op het wetenschapsfeest volgt traditioneel een wetenschapsweek. Die week is bedoeld voor leerlingen van de hoogste jaren van het middelbaar onderwijs. Zij krijgen dan de kans een blik te werpen op wat er aan een universiteit of een hogeschool gebeurt aan wetenschappelijk onderzoek. Ook het WVD doet hieraan mee. Dit jaar ontvingen we meer dan 120 leerlingen op zes halve dagen. Na een inleiding over dialectologie en over het WVD, mochten de leerlingen zelf een dialectkaart maken en die vergelijken met dezelfde kaarten die door ons gepubliceerd werden in het WVD. Wij hopen dat deze leerlingen in die korte introductie toch enig inzicht hebben verworven in de grote verscheidenheid van de Vlaamse dialecten.

De Nederlandse Dialectendag op 12 maart 2005

De tweejaarlijkse Nederlandse Dialectendag is inmiddels een begrip in de wereld van de streektal liefhebbers. Het thema van de achtste dialectendag is *Proeven van dialect. Regionale ingrediënten in de taalkeuken van het Nederlands*. Het accent ligt daarbij niet op streektal gerechten, al krijgt dat onderwerp wel een plaatsje op de dialectendag. Het gaat echter in de eerste plaats om dialectbenamingen voor alledaagse etenswaren en keukengerei: welke dialectbenamingen zijn er voor de *aardappel* in het Nederlandse taalgebied? Waar zegt men

vork, fourchet of frinket? En welke uitdrukkingen gebruikt men in de verschillende dialectregio's om naar (te) slappe koffie te verwijzen? Het thema maakt vele invalshoeken mogelijk en staat dan ook garant voor een heel gevarieerd programma.

De achtste Nederlandse dialectendag vindt plaats in congrescentrum De Reehorst in Ede (Gelderland) op 12 maart 2005. Zoals gewoonlijk is er 's ochtends een plenair gedeelte. Jan Stroop zal de dialectvariatie voor een aantal keukenbegrippen illustreren met voorbeelden uit het hele Nederlandse taalgebied. Joep Kruijzen bekijkt de Romaanse invloeden in de dialectkeuken en Derk-Jan Eppink is de bekende Nederlander, of Nederbelg. Hij groeide op in de Achterhoek, verruilde begin jaren '90 zijn baan als politiek redacteur bij het NRC Handelsblad voor een baan bij de Vlaamse evenknie 'De Standaard'.

Het middagedeelte valt uiteen in drie delen: workshops, café-chantant en boekenmarkt. Er zijn workshops over het Woordenboek van de Gelderse Dialecten, over de verwerving van het dialect als tweede taal, over de Groninger dialectzanger Ede Staal, en over Vlaamse en Nederlandse streekgerechten. In de bijgevoegde folder vindt u daarover meer informatie.

In het café-chantant horen we afwisselend de Achterhoekse zanger Jan Ottink en de Vlaamse groep Arjaun. Deelname is gratis, behalve de lunch en het dialectenboek. Dat boek behandelt zoals gewoonlijk per regio of per provincie het thema van de dag.

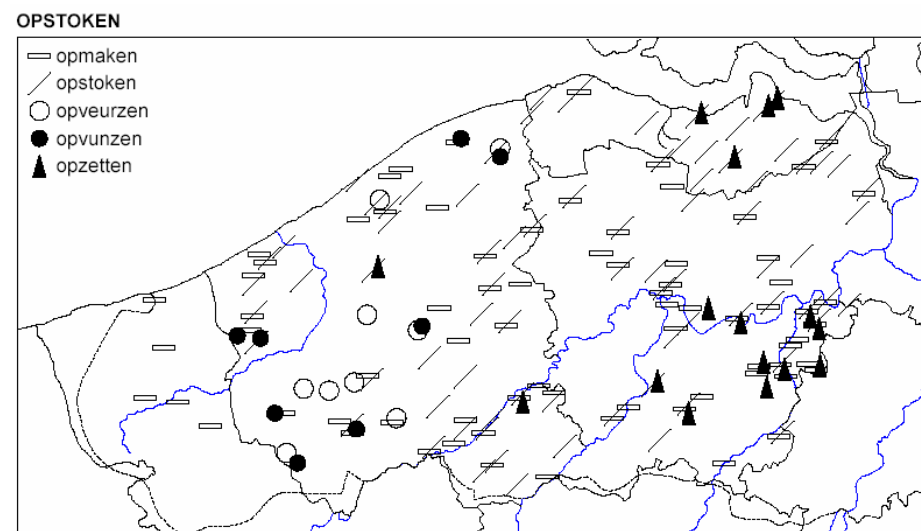
Wie geïnteresseerd is in deze dag kan het inschrijvingsformulier invullen en terugsturen of zich via de website van het Vlaams Centrum voor Volkscultuur elektronisch laten registreren. (www.vcv.be).

Samenwerking met Zeeuws-Vlaanderen

Medewerkersbijeenkomst

Op 30 november kwamen de Zeeuws-Vlaamse medewerkers bijeen in IJzendijke. Veronique De Tier en Tineke De Pauw bespraken enkele

voor, nl. **leertje steken** en **strootje steken**, met daarnaast nog enkele onafhankelijke werkwoorden zoals **vanzen**, **veurzen**, **laaien** en **tinsen**. Bij de ruziestokerkaart dezelfde tendens : **stoker** en samenstellingen met dit woord zijn vooral in Oost-Vlaanderen te vinden. West-Vlaanderen valt terug op **steker**-samenstellingen, zijnde **leertjesteker** en **strootjessteker**, en kent de substantieven **laaier**, **tinsers**, **titser**, **veurzer** en **vanzer**. De benaming **opmaker** komt in het hele gebied sporadisch voor.

3.2. Verklaring van de benamingen

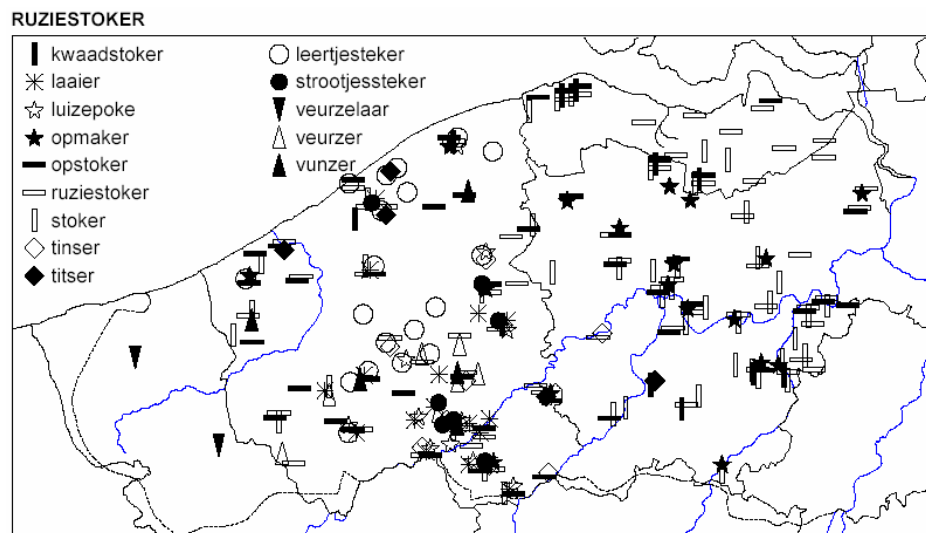
3.2.1. Stoken, stoker en samenstellingen

Het werkwoord **stoken** komt al in het Middelnederlands voor en betekent eigenlijk 'aansteken, aanwakkeren'; in letterlijke zin wordt het bijna steeds voor vuur gebruikt. In combinaties met **ruzie** (**ruzie stoken**, **ruziestoker**) worden **stoken** en **stoker** figuurlijk opgevat. Toch is ook zonder **ruzie** de figuurlijke betekenis 'ruzie stoken' erg algemeen bekend. Op de kaart 'ruzie stoken' is te zien dat de uitdrukking **vuur(tje) stoken** vooral in Oost-Vlaanderen bekend is.

iemand, en moeten we **stok** daarbij zeer letterlijk zien als een instrument om ruzie mee te maken, om te vechten. Waarschijnlijk is daarna een contaminatie met de **uitdrukking in ruzie komen** opgetreden, en zijn beide uitdrukkingen samengesmolten tot de nieuwe uitdrukking **in stokke(n) komen**.

3. Ruzie stoken / ruziestoker

Een derde (zie omslag) en vierde kaart rond het begrip 'ruzie' zijn de kaarten van 'ruzie stoken' en 'ruziestoker'. Alhoewel de kaartbeelden nogal verschillen, zijn er in de woordenschat zoveel overlappingen dat we de benamingen hier samen kunnen bespreken.

3.1. Verspreiding van de gegevens

Op de kaart 'ruzie stoken' zien we in Oost-Vlaanderen vooral **stoken** en combinaties daarmee, zoals **ruzie stoken** en **vuur(tje) stoken**. In West-Vlaanderen komen enkele werkwoordelijke samenstellingen met **steken**

woordkaarten uit hun op stapel staande afleveringen. Jacques Van Keymeulen lichtte de stand van zaken toe. Daarna konden de medewerkers een bezoek brengen aan de molen in IJzendijke. Een kop koffie en een bolus deden deugd. In de loop van 2005 zullen ook in Vlaanderen weer een paar medewerkersbijeenkomsten worden georganiseerd. Daarover wordt u nog verder geïnformeerd.

Rinus Willemsen wordt Ridder in de Orde van Oranje-Nassau

Op de Zeeuwse dialectdag in de Vroone in Kapelle (16 oktober) was het feest dit jaar. De Vereniging bestaat 75 jaar en twee leden van de Zeeuwse Vereniging voor Dialectonderzoek kregen een lintje: zij werden Ridder in de Orde van Oranje-Nassau. Een van hen was Rinus Willemsen, onze coördinator voor Zeeuws-Vlaanderen. Hij kreeg het lintje opgespeld van de burgemeester van Terneuzen, Jan Loonik. De burgemeester roemde de werkzaamheden van Rinus Willemsen op het

vlak van de streektaal en van de regionale geschiedenis. Een van de verdiensten die expliciet genoemd werden, was zijn inzet bij de coördinatie van de samenwerking met het Woordenboek van de Vlaamse Dialecten. Wij feliciteren Rinus dan ook heel welgemeend met deze onderscheiding en wensen hem nog veel plezier en geluk bij het vele vrijwilligerswerk dat hij doet.

Wetenschappelijke Commissie

Jacques Van Keymeulen volgde als adviseur enkele bijeenkomsten van de Wetenschappelijke Commissie van de Zeeuwsche Vereeniging voor Dialectonderzoek. De vragenlijsten van het WVD worden nog altijd in bewerkte vorm rondgestuurd in Zeeland via het tijdschrift Nehalennia.

Voordrachten door de WVD-redactie

Magda Devos was weer een graag geziene gast op vele plaatsen in West- en Oost-Vlaanderen. Op 13 januari sprak ze in Belsele over *De Wase dialecten: tussen Vlaams en Brabants*. Een vergelijkbare lezing hield ze op 3 november in Sint-Niklaas. In Oostende was ze op 26 februari te gast met *De streektaal van Oostende en omgeving in zijn geografisch en historisch kader*. In de voordrachtenreeks georganiseerd door Universitaire Permanente Vorming van de Universiteit Gent sprak ze op 24 maart over *De regenboog van de Vlaamse dialecten*. Een vergelijkbaar verhaal deed ze op 11 juni in Ooike, op 29 september in Izegem, op 19 oktober in Grembergen en op 7 december in Oudenaarde. Op 20 april was ze te gast in Sint-Gillis-Dendermonde met *Dialecten in het land van Dendermonde: tussen Vlaams en Brabant*. Verder hield ze ook nog enkele lezingen over het ontstaan en de betekenis van onze familienamen.

voor **in ruzie vallen** gekozen werd. In de Denderstreek en omgeving wordt daar echter van afgeweken en spreekt men van **ruzie krijgen**. Bij **kwestie** valt in weliswaar veel bescheidener mate eenzelfde tendens te noteren. Bij **ambras** werd voor de cluster **ambras krijgen** gekozen, wat niet verwonderlijk is gezien de locatie van **ambras** in de Denderstreek. **Boel krijgen** komt ook in Oost-Vlaanderen voor, maar alhoewel het woord **boel** in West-Vlaanderen vaak voorkwam, werd daar geen uitdrukking ***in boel vallen** of dergelijke genoteerd.

Dat is waarschijnlijk te verklaren doordat de West-Vlaamse sprekers al over twee idiomatische uitdrukkingen beschikken met de betekenis 'ruzie krijgen', nl. **in stokken vallen** en **in scheidsmaal komen**.

2.2. Verklaring van de benamingen

De oorsprong van uitdrukkingen die bestaan uit een samenstelling van een woord voor 'ruzie' + **vallen**, **krijgen** of **komen** ligt voor de hand, er wordt hier dan ook niet verder op ingegaan.

2.2.1. In scheidsmaal komen

In scheidsmaal komen is een herinterpretatie van **in schisma komen**. Het Grieks-Latijnse **schisma** heeft als betekenis 'een scheuring in een kerkgemeenschap', en raakte vooral door het Groot Schisma van de 14de eeuw bekend, toen de katholieke kerk twee pausen kende, nl. één in Rome en één in Avignon. De uitdrukking **in schisma komen** raakte blijkbaar ook voor 'gewone' ruzies in gebruik, en kende door de eeuwen heen verschillende formele veranderingen. In het Vlaamse materiaal werden ook vormen als **in sis liggen**, **in schis komen** genoteerd. Bij de uitdrukking **in scheidsmaal komen** werd het onbegrepen woord **schisma** als **scheidsmaal** geherinterpreteerd. Dit herinterpreteren komt vaak voor in de dialecten, men probeert een woord zo te verdraaien dat het plots herkenbare onderdelen krijgt.

2.2.2. In stokke(n) komen

In stokke(n) komen werd enkel in West-Vlaanderen opgetekend, en is er bijna algemeen bekend. De oorsprong van deze uitdrukking is moeilijker te achterhalen. Zeer waarschijnlijk hebben deze **stokken** dezelfde oorsprong als in de uitdrukking **het aan de stok krijgen met**

1.2.6. Miserie

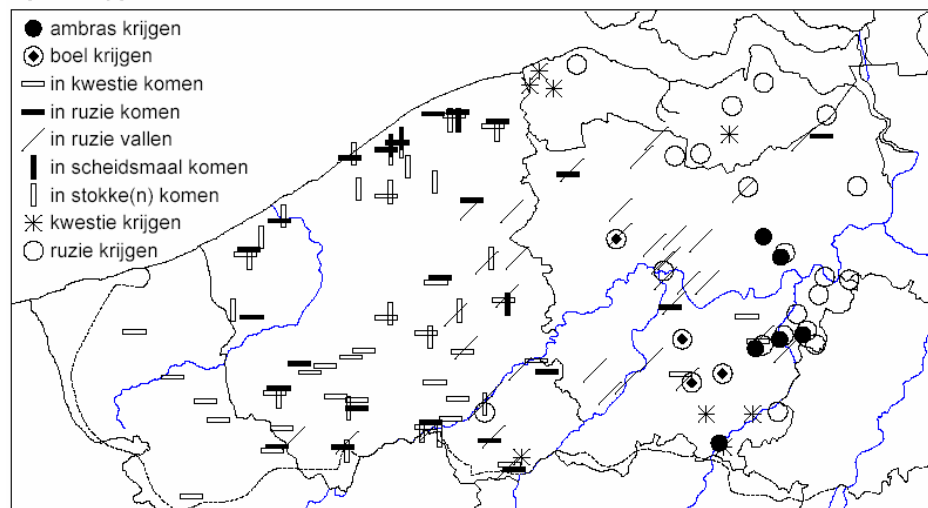
Miserie, dat slechts enkele malen opgetekend werd, is uit het Oudfrans overgenomen en heeft in Vlaanderen dezelfde betekenis 'narigheid, ellende'. De betekenis 'ruzie' valt hieronder, al is het woord **miserie** waarschijnlijk nergens exclusief aan 'ruzie' verbonden.

2. Ruzie krijgen

2.0. Inleiding

Een tweede begrip rond 'ruzie' dat we in dit artikel willen behandelen is 'ruzie krijgen'. Hoewel de meeste antwoorden op deze vraag bestonden uit een samenstelling van het woord voor 'ruzie' + **vallen, krijgen** of **komen**, is deze kaart een korte bespreking waard.

RUZIE KRIJGEN

2.1. Verspreiding van de gegevens

Het eerste wat opvalt is de geografische verspreiding in het gebruikte werkwoord. Het duidelijkst is dat natuurlijk te zien bij het meestvoorkomende woord **ruzie**. De cluster **in ruzie komen** komt opvallend meer voor in West-Vlaanderen, terwijl in Oost-Vlaanderen

Jacques Van Keymeulen sprak in Gent (31 maart 2004) in de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde voor het Nederlands Klassiek Verbond over *De invloed van het Latijn op het Nederlands en de dialecten ervan*. Voor de culturele vereniging Athena van Brugge sprak hij op 17 februari 2004 over *Brugge en het West-Vlaamse dialect*. In Gent hield hij een lezing over *Gent in het Oost-Vlaamse Dialectlandschap* op 3 maart 2004 voor de culturele vereniging Markant en op 27 mei voor de KBG Malem. Op 27 oktober was hij te gast in Wakken bij Markant. Daar vertelde hij over *Wakken in het West-Vlaamse dialectlandschap*. In zijn geboortedorp Wichelen hield hij op 26 november een lezing voor het Davidsfonds en de Heem- en Oudheidkundige Kring over *het Afrikaans*.

Tineke De Pauw presenteerde op 30 november 2004 tijdens de Zeeuws-Vlaamse medewerkersbijeenkomst enkele resultaten en enkele kaarten van het project 'Het innerlijke van de mens'. Op 13 februari 2004 hield ze een lezing over de fauna- en flora-woordenschat in Vlaanderen voor Natuurpunt Damme in Sijsele, op 5 maart voor Natuurpunt Aalter en op 21 maart 2004 voor het Provinciaal natuurcentrum Het Leen in Eeklo.

Veronique De Tier besprak tijdens de Zeeuws-Vlaamse medewerkersbijeenkomst enkele woordkaarten uit de aflevering Paard 2. Op 25 maart hield zij een lezing over de verschillen tussen Noord en Zuid in Aardenburg. Op 21 oktober was zij te gast in Etikhove waar zij de leden van de heemkundige kring vertelde over de dialecten tussen Oudenaarde en Ronse.

Artikelen in de marge van het project

Ter gelegenheid van het emeritaat van prof.dr. J. Taeldeman verscheen *Taeldeman, man van de taal, schatbewaarder van de taal*. Vakgroep Nederlandse Taalkunde UGent – Academia Press, Gent (2004); 1111

blz. Redacteurs van dit lijvige werk zijn Johan De Caluwe, Georges De Schutter, Magda Devos en Jacques Van Keymeulen.

Alle WVD-medewerkers schreven hierin een artikel. Jacques Van Keymeulen behandelde ‘Trefwoorden en lexicale varianten in de grote regionale woordenboeken van het zuidelijke Nederlands (WBD, WLD, WVD)’; blz. 897-908; Tineke De Pauw en Veronique De Tier schreven ‘Ko, Krommenaas en Kanegem: uitdrukkingen met de betekenis ‘doen alsof men van niets weet’’; blz. 321-347. Een bewerking hiervan vindt u in dit WVD-Contact. Magda Devos besprak in haar artikel ‘De beroepsbenamingen *timmerman* en *schrijnwerker* in Vlaanderen en omstreken’; blz. 403-414 en samen met G. De Vogelaer, Annemie Neuckermans, Vicky Van Den Heede en J. Van der Auwera ‘De indeling van de Nederlandse dialecten: een syntactisch perspectief’; blz. 357-372

Behalve de verhalen in deze bundel verschenen ook in andere tijdschriften artikelen van de redacteurs. Magda Devos schreef over ‘Betekenis en motivering van diernamen in de microtoponymie’ in het tijdschrift Naamkunde. Samen met S. Barbiers en G. De Schutter schreef ze ‘Dialectsyntaxis in bloei’ in het themanummer 15-16 van Taal en Tongval. In datzelfde themanummer schrijft ze ook over ‘Pronominale substitutie na voorzetsel in het West-Vlaams’, samen met W. Vandeweghe. Zij was niet alleen redacteur van het huldealbum, maar ook van dat themanummer over dialectsyntaxis.

Veronique De Tier schreef n.a.v. de Nederlandse Dialectendag ‘Bloedworsten, snoep en ander leuks uit de keuken’. Het artikel verschijnt in het decembernummer van *Mores. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen*.

Magda Devos en Jacques Van Keymeulen schrijven ook voor de reeks *Taal in stad en land*. Deze serie bestaat sinds 2002 in Nederland en beschrijft de taal en de geschiedenis van de taal van plaatsen en/of regio's in Nederland. In 2002 verschenen de eerste dertien delen in deze serie. In 2004 verschenen nog zeven boekjes. Een daarvan gaat over het

samentrekking zien we ook in de woorden **leer** uit **leder** en **voer** uit **voeder**. In tegenstelling tot deze woorden echter, zijn **boel** en **boedel** tegenwoordig nauwelijks nog uitwisselbaar. Het woord **boedel** heeft een sterk officieel karakter; **boel** wordt informeel gebruikt voor eigendom, maar kende ook een reeks betekenisverschuivingen. Die verschuivingen gaan meestal de negatieve kant op; **boel** werd een aanduiding voor allerlei onaangename toestanden en voorvallen, zoals ook 'ruzie'.

1. 2.3. Kwestie

Kwestie is uit het Frans afkomstig, al werd het franse woord **question** blijkbaar nog beïnvloed door de uitspraak van het latijnse **questio**. De franse afkomst is ook te zien aan de verspreiding van het woord : **kwestie** komt vooral in het zuiden van het onderzochte taalgebied voor, tegen de franse grens aan. De betekenis 'ruzie' is ook in Van Dale opgenomen.

1.2.4. Spel

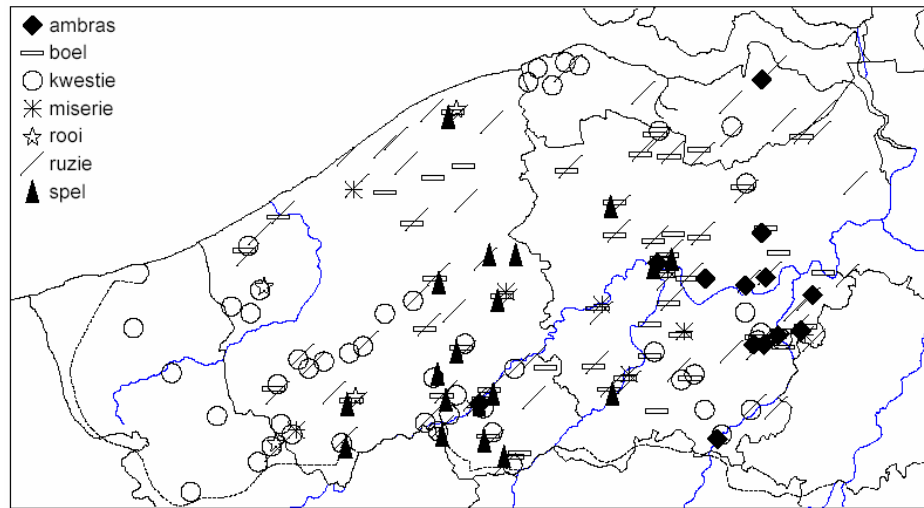
Het woord **spel** is een substantief, afgeleid van het werkwoord **spelen**. Dit werkwoord komt, in verschillende varianten vanzelfsprekend, in bijna alle Germaanse talen voor, maar werd daarbuiten nergens opgetekend.

Over het woord **spel** lezen we in het WNT, als zevende betekenis : 'In een zeer ruime toepassing: hetgeen er te doen is, hetgeen er omgaat, bedrijf, gedoe. Doorgaans in afkeurenden of spottenden zin. (...) Inzonderheid in toepassing op oneenigheid, strijd of krijgsbedrijf.'

1.2.5. Ambras

Ambras is afkomstig van het franse **embarras**, met betekenissen 'verlegenheid' of 'moeilijkheid, drukte'. Uit deze laatste betekenis zal de Denderstreek-betekenis 'ruzie' zich ontwikkeld hebben. We willen er ook opwijzen dat het woord **ambras** zelf in een groter deel van Vlaanderen wel bekend is, maar vaak enkel met de betekenis 'drukte, lawaai'. De Zeeuwse muziekgroep Ambras bv., zal zich bij haar naam eerder deze laatste betekenis voorstellen, dan 'ruzie'.

RUZIE

1.2. Verklaring van de benamingen

1.2.1. Ruzie

Het woord **ruzie** werd in de WVD-vragenlijst het vaakst opgetekend, en is ook het Standaardnederlandse woord.

Ruzie kent in de Vlaamse dialecten verschillende varianten, zoals **ruize**, **ruze**, **ruus**, **ruis**. Al deze vormen zijn ontstaan uit het middelnederlandse werkwoord **rusen**, dat 'lawaai maken' betekende. De vormen **ruis**, **ruize**, **ruze** en **ruus** ontstonden eerst. De vorm **ruzie** is jonger en kende een versterking van de uitgang *-e* naar *-ie*, zoals bv. ook in **herrie** of **bombarie** gebeurde. In het Standaardnederlands hebben **ruis** en **ruzie** nu een aparte betekenis, maar in de Vlaamse dialecten worden ook de vormen **ruis** en **ruus** voor 'ruzie' gebruikt. Deze betekenisverschuiving van 'lawaai' naar 'ruzie' is niet moeilijk te verklaren, bij een stevige ruzie wordt immers heel wat lawaai gemaakt.

1.2.2. Boel

Het woord **boel** met de betekenis 'ruzie' is eigenlijk een samentrekking van het woord **boedel** met betekenis 'goed, eigendom'. Dit soort

Zeeuws, met ook heel wat informatie over het Zeeuws-Vlaams. Elk deel heeft ongeveer 120 pagina's.

Dit initiatief is verder uitgebreid naar Vlaanderen: uitgeverij Lannoo besliste ook in Vlaanderen zeven dergelijke boekjes uit te geven. In oktober 2004 verschenen de eerste drie delen. Op een toegankelijke, maar wetenschappelijk onderbouwde manier worden lezers geïntroduceerd in de rijkdom van onze Vlaamse dialecten. Externe geschiedenis, fonologie, morfologie en syntaxis komen uitgebreid aan bod. Elk deel besteedt ook ruimschoots aandacht aan de meest typische dialectwoorden en -uitdrukkingen. Onze collega Hugo Ryckeboer bijt de spits af met een boekje over het Frans-Vlaams. De andere twee al verschenen deeltjes behandelen het Brussels (geschreven door Sera De Vriend) en het Limburgs (geschreven door Rob Belemans en Ronny Keulen). In de loop van 2005 verschijnen de andere vier delen: Antwerps (door Georges De Schutter), Brabants (door Jacques Van Keymeulen en Miet Ooms), West-Vlaams (door Magda Devos en Reinhild Vandekerckhove) en het Oost-Vlaams (door Johan Taeldeman). De boekjes zijn te verkrijgen in de boekhandel.

Prof. dr. Johan Taeldeman op emeritaat

Op 30 september was het zover: de laatste officiële werkdag van prof.dr. Johan Taeldeman. Bij zijn afscheid kwamen ruim 300 (ex-)collega's, vrienden en vakgenoten opdagen om hem het allerbeste te wensen. De huldiging begon met een academische zitting, in aanwezigheid van de decaan en de collega's van de universiteit, de collega's en leden van de vakgroep en de vakgenoten van buiten de universiteit. Magda Devos leidde het geheel in goede banen, tussendoor kwam Erik Wille met een paar liedjes het podium op. Op het eind van de middag kreeg Johan een hulde-album aangeboden. Het was wellicht geen complete verrassing – her en der moet Johan wel iets opgevangen hebben over het boek dat speciaal voor hem werd gemaakt – maar de dikte van het boek deed hem toch even verbaasd kijken. 1111 blz. dik, daar kun je moeilijk naast kijken. De academische zitting werd afgesloten met een woord van de gehuldigde zelf. Daarna konden vrienden en collega's Johan nog persoonlijk gelukwensen bij een hapje en een drankje.

Hij gebaart van pijkens, want hij komt van Kanegem

0. Inleiding

Op 1 oktober ging prof. dr. Johan Taeldeman met emeritaat. Meer daarover kunt u elders in dit WVD-contact lezen. Naar aanleiding van zijn pensionering kreeg prof. dr. J. Taeldeman een huldealbum aangeboden. In zo'n huldealbum worden artikels verzameld die collega's speciaal voor de gehuldige schreven. Wijzelf bespraken de uitdrukkingen met betekenis 'doen alsof men van niets weet'.

1. Het gebruikte materiaal

Het materiaal dat we voor dit artikel hebben gebruikt, zijn de gegevens die door onze informanten – door jullie allemaal dus - voor het *Woordenboek van de Vlaamse Dialecten* verzameld zijn voor de aflevering *Karakter en gevoelens*. Behalve de door jullie ingevulde WVD-lijst, hebben we ook gegevens van twee ZND-vragenlijsten (Katholieke Universiteit Leuven) en een D-vragenlijst (Meertens Instituut Amsterdam). Dat leverde een schat aan gegevens op. Onze informanten - en dus ook andere taalgebruikers - zijn heel vindingrijk om 'doen alsof zijn neus bloedt, doen alsof hij van niets weet' te omschrijven. Honderden gegevens waren er, die op het eerste gezicht een chaotisch geheel opleverden. Na verwerking bleken er toch enkele groepen en/of gebieden te ontstaan in het Vlaamse taalgebied. Dat is te zien op de twee kaarten die hieronder zijn opgenomen: de eerste behandelt de werkwoorden, de tweede de lexicale kernen. In wat volgt bespreken we enkele van deze uitdrukkingen. We bekijken eerst de werkwoorden die gebruikt worden, daarna de lexicale kernen van dergelijke taaluitingen.

2. Werkwoordelijke patronen (zie kaart 1)

In Oost- en West-Vlaanderen wordt vooral (*hem*) *gebaren* gebruikt. Interessant is de vorm in de zuidwestelijke hoek van West-Vlaanderen, nl. (*hem*) *begaren*. In Noord-Oost-Vlaanderen vinden we constructies met (*hem*) *houden*. In West-Vlaanderen werd dit slechts éénmaal opgetekend. Het zuiden van Oost-Vlaanderen wordt gekenmerkt door (*hem*) *laten*, hier en daar afgewisseld met *hem gelaten*.

Het spel ligt in stokken : ruzie in de Vlaamse dialecten

0. Inleiding

Dit voorjaar werd de laatste hand gelegd aan de WVD-aflevering over het karakter en de gevoelens van de mens. Het manuscript ligt op dit moment ter beoordeling bij de Universitaire Stichting, die er eventueel een publicatiesubsidie aan kan toekennen. De publicatie van de aflevering is voorzien vroeg in 2005.

In dit artikel gaan we kort in op een aantal begrippen rond 'ruzie'. De gepresenteerde kaarten zijn, op de laatste na, allemaal gebaseerd op de WVD-vragenlijsten WVD 129 en WVD 140. De kaart 'kibbelen' toont gegevens uit ZND 1 (1923) en ZND 36 (1941). We gaan in dit artikel enkel in op de benamingen die op de kaart terug te vinden zijn; gegevens die drie keer of minder opgetekend worden, laten we hier buiten beschouwing.

1. Ruzie

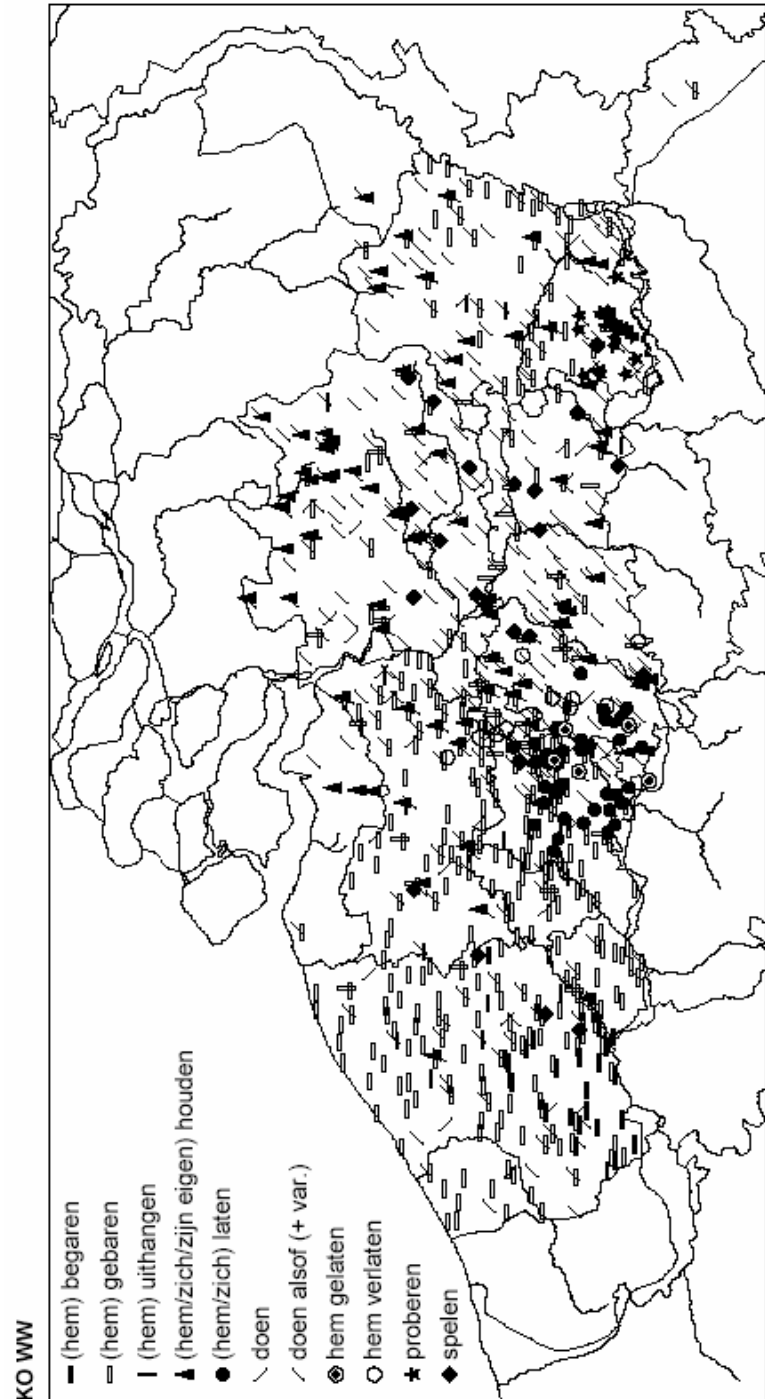
1.1. Verspreiding van de gegevens

De kaart 'ruzie' toont woorden die over het hele gebied voorkomen, en enkele meer gebiedsvormende benamingen.

Het woord **ruzie** zelf (met varianten **ruize**, **ruis**, **ruze**, **ruus**) komt over het hele Vlaamse taalgebied voor. De benaming **boel** heeft dezelfde verspreiding, maar werd iets minder opgetekend. **Kwestie** kent een ruim verspreidingsgebied, maar komt merkkelijk vaker voor in het zuiden van het taalgebied. In noordelijk West-Vlaanderen werd het niet gevonden, in noordelijk Oost-Vlaanderen slechts twee maal, en dan zijn er ook nog twee West-Zeeuwse attestaties. Veel meer gebiedsvormend is **spel**, dat vooral in het zuidoosten van West-Vlaanderen en omgeving opgetekend werd. Ook in westelijk Oost-Vlaanderen waren nog enkele **spel**-opgaves. Het woord **ambras** is in een groot deel van Vlaanderen gekend, maar de betekenis 'ruzie' is typisch voor de Denderstreek, al werd het ook enkele keren daarbuiten opgetekend. Ten slotte zijn er ook nog een zestal attestaties van **miserie**, maar deze zijn erg verspreid over het taalgebied.

Bibliografie

- Amri, M.E.E.
(1891) 'k en wete van niets. In: *Volk en Taal* 4, 19-21 .
(1891) Nog iets over:" 'k en wete van niets; 'k kome van Caneghem. In: *Volk en Taal* 4, 128.
- Cornelissen, J.
(1929-1938) *Nederlandsche volkshumor op stad en dorp, land en volk : spot- en bijnamen, spotrijmen, spotvertellingen, volksetymologische sagen, spreekwoorden en zegswijzen, enz., naar hun oorsprong en beteekenis verklaard*. De Sikkel. Antwerpen. 6 dl.
- Cornelissen P. J en J.B. Vervliet
(1899) *Idioticon van het Antwerpsch Dialect*. A. Siffer. Gent.
- De Bo, L.L.
(1892) *Westvlaamsch Idioticon*. Gent.
- Debrabandere, F.
(1999) *Kortrijks Woordenboek*
- Desnerck
(1972) *Oostends Woordenboek*. Handzame.
- Ghysen, H.C.M
(1979⁶) *Woordenboek der Zeeuwsche dialecten*. Den Haag
- Huizinga, A.
(1994) *Huizinga's spreekwoorden en gezegden. Herkomst en vergelijking met Frans, Duits en Engels*. Tirion. Baarn
- Janssens, G.
(1979-1980) *Wildstrokersterminologie in de Nederlandsprekende delen van België en het noordwesten van Frankrijk. Een lexicologische studie*. Proefschrift, Rijksuniversiteit Gent, 1979-1980.
- Joos, A.
(1900) *WaaSch Idioticon*. A. Siffer/Strybol-Verduyssen. Gent/Sint-Niklaas.
- Lievrouw-Coopman, L.
(1950-1955; anastatische herdruk 1976). *Gents Woordenboek*. Gent.
- Loquela
(1908) *Loquela. Taalkundig Maandblad door G. Gezelle uitgegeven van 1881 tot 1895. I-XV. Tot woordenboek uitgewerkt door J. Craeynest*. Antwerpen.
- Teirlinck, I.
(1913) *Zuid-Oostvlaandersch Idioticon*. W. Siffer. Gent.
- Sanders, E.
(2003) *Van Nergenshuizen tot Absurdistan. Verzonnen plaatsnamen in het Nederlands*. Prometheus / NRC Handelsblad. Amsterdam / Rotterdam.
- Stoett, F.A.
(1978; Fotomech. herdr. van de 5e dr. 1943) *Nederlandsche Spreekwoorden, Spreekwijzen, Utdrukkingen en Gezegden naar hun oorsprong en beteekenis verklaard*. Thieme. Zutphen
- Van den broecke-de Man E.J. en J.J. Eggermont
(1982) *Dialecten in Oost-Zeeuwsch-Vlaanderen*, Kloosterzande.
(s.d) *Dialecten in West-Zeeuwsch-Vlaanderen*, Groede.
(1981) *Dialecten in het Land van Axel*, Terneuzen,
- Van Heuverswyn, A.
(1891) Hij komt van Caneghem. In: *Volk en Taal* 4, 44.
- VD = Van Dale
(1995) *Groot woordenboek der Nederlandse Taal*. Van Dale Lexicografie, Utrecht.
- WNT
(1863-1998) *Woordenboek der Nederlandsche Taal*. 's-Gravenhage/Leiden
- WVD
(1979-) *Woordenboek van de Vlaamse Dialecten*. Gent.

In Oost- en West-Vlaanderen wordt vooral (*hem*) *gebaren* gebruikt. Interessant is de vorm in de zuidwestelijke hoek van West-Vlaanderen, nl. (*hem*) *begaren*. In Noord-Oost-Vlaanderen vinden we constructies met (*hem*) *houden*. In West-Vlaanderen werd dit slechts éénmaal opgetekend. Het zuiden van Oost-Vlaanderen wordt gekenmerkt door (*hem*) *laten*, hier en daar afgewisseld met *hem gelaten*.

3. Lexicale patronen (zie kaart 2)

Heel veel uitdrukkingen worden gevormd met een lexicaal element dat ‘niets’ betekent, zoals *niemendal*, *niets*, *geen eentje* of naar ‘dom’ of ‘dommerik’ verwijst, zoals *dom*, *krom*, *dwaas*, *de domme*, *de onnozelaar*, ... Deze toevoegingen zijn doorzichtig en eenvoudig te verklaren. Op de kaarten zijn ze weggelaten, omdat ze vrijwel overal voorkomen.

Andere gevallen hebben wat meer verklaring nodig. In heel wat constructies treffen we een **persoonsnaam** aan: *van Ko gebaren*, *zijn eigen Jaak houden*, *Van Hoe zijn*. Een andere groep bevat **plaatsnamen** zoals *van Lillo komen* of *van Kanegem zijn*. En ook het **kaartspel** is een veel gebruikt thema zoals te zien is in *van pijkens gebaren*. Verder is er nog *van krommenaas/kromme haas gebaren*, dat in de kaartspel-categorie wordt besproken.

3.1. Constructies met een persoonsnaam

Eerst en vooral hebben we twee uitdrukkingen met een persoonsnaam die naar een bestaand of een fictief persoon verwijzen. In de streek van Gent hebben we de constructie *van Van Hoe gebaren* of *Van Hoe zijn* opgetekend. Van Hoe was in de jaren '20 een bekende misdadiger, die met de bende Verstuyft-Van Hoe van veertien moorden en meerdere diefstallen in Vlaanderen, en voornamelijk Oost-Vlaanderen, verdacht werd. In 1924 werd Van Hoe voor een assisenhof berecht, maar het enige wat de hoofdschuldige uitbracht was: 'ik weet van niets', een uitspraak die in Oost-Vlaanderen duidelijk in de taal is blijven hangen. In de standaardtaal kennen we de uitdrukking *mijn naam is Haas en ik weet van niets*. Deze is uit het Duits vertaald. De Duitse uitdrukking *Mein Name ist hase, ich weiss von nichts* wordt gebruikt als antwoord

onafhankelijke uitdrukkingen naast elkaar. *Van kromme haas gebaren* wordt echter in de streek waar het vaak voorkomt altijd uitgesproken als *krommenaas* en dus geherinterpreteerd als *kromme aas*. Het bestaan van dit *krommen aas* werkt dan de van *van pijkens gebaren* afgeleide uitdrukking *van pijkenaas* in de hand, en daarvan worden de andere, minder gebruikte, kaartbenamingen zoals *van pijkezeven*, *van klaverenaas* en *van koekenaas gebaren* afgeleid.

4. Slot

De bestaande woordenboeken nemen een aantal uitdrukkingen wel op, maar heel vaak zonder enige verklaring van de oorsprong. Het WNT laat ons op het vlak van typisch Zuid-Nederlands taalgebruik wel eens in de steek. Gelukkig bieden de dialectwoordenboeken een beetje soelaas. In regionale en lokale dialectwoordenboeken is dit kleurrijk taalgebruik meestal wel geattesteerd. Wanneer de uitdrukking zelf niet gekend is, wordt dat echter wel veel zoekwerk. Dit probleem wordt onderschept in de grotere regionale, thematische, woordenboeken zoals het WVD : alle uitdrukkingen voor hetzelfde begrip worden immers in één lemma behandeld. Op die manier is het mogelijk om in één oogopslag te zien welke varianten er in b.v. het Vlaamse taalgebied bestaan.

Ook het interpreteren van woordenboekgegevens verloopt voor een dialectwoordenboekmaker niet altijd probleemloos; dat mag blijken uit het geval van de kromme (h)aaas, waarbij de trefwoordkeuze niet zo eenvoudig blijkt te zijn. Etymologieën en verklaringen worden in het WVD zelf niet opgenomen, maar zijn wel van belang voor de vertrefwoording van de dialectgegevens. Volksetymologische en andere vermengingen zijn soms moeilijk te reconstrueren omdat dergelijke taaluitingen vaker in spreektaal dan in schrijftaal gebruikt worden, en daardoor niet geattesteerd zijn in oudere teksten of woordenboeken. De historische ontwikkeling is daardoor in heel veel van deze gevallen moeilijk te achterhalen, wat soms giswerk oplevert. Toch hopen we met de hulp van onze informanten zoveel mogelijk van dergelijk taal materiaal te kunnen verzamelen, want zonder jullie inspanning hadden we dit artikel niet kunnen schrijven.

Veronique De Tier en Tineke De Pauw

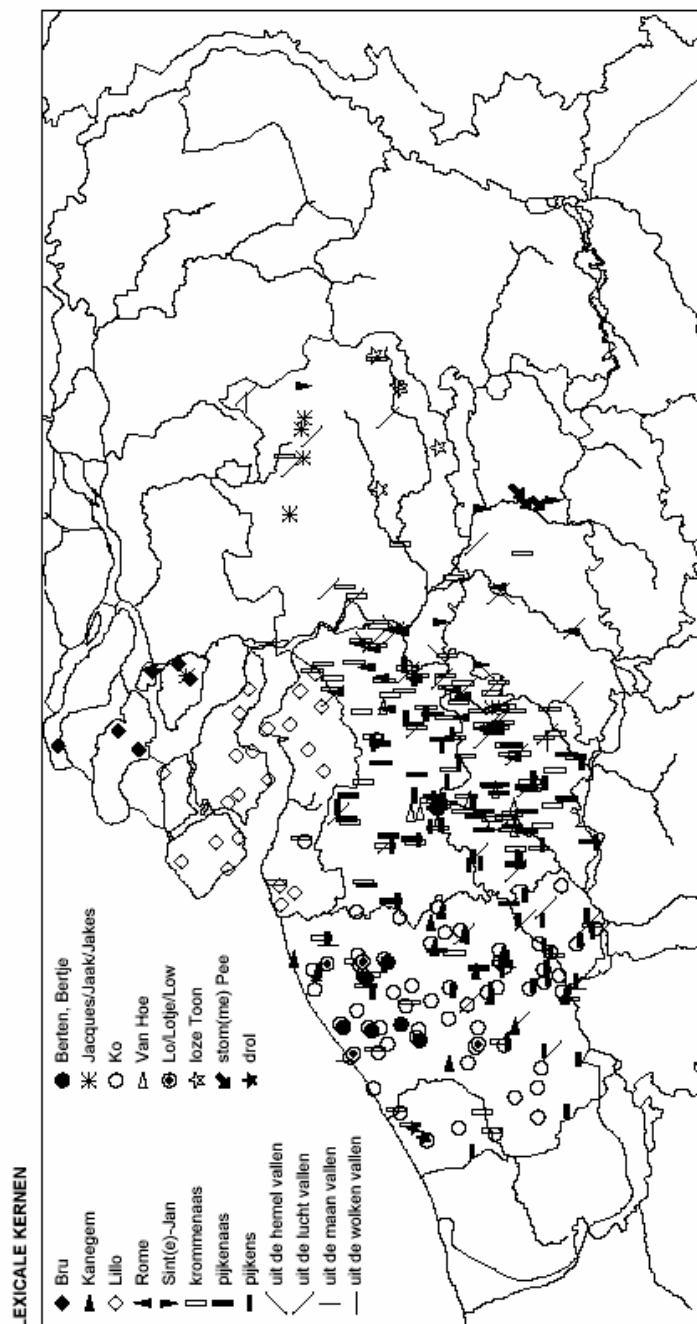
ideeën: “*Van krommen haas* kan mishoord, en misopgenomen zijn voor *van krommen Naas* (Ignatius); of voor *van krommen aars* (eers, achterste), Schuermans drukt *van krommenhaas*, en De Bo boekt: “*Krommenis* (Wvl. *krommenesse*): sluwe handeling. Met krommenessen ommeaan.” Bij de Westvlamingen zou ’t van krommen *Naas*, van krommen *haze* of van krommen *eers* moeten zijn.”

Eigenlijk zijn er dus vijf mogelijkheden, waarvan de drie meest plausibele *kromme haas*, *kromme Naas* en *kromme aas* zijn. Aan de uitspraak is in eerste instantie zeker niet te zien welke van de drie het meest voor de hand ligt. Alleen in een gebied waar de h wordt aangeblazen, zou duidelijk kunnen blijken dat *haas* en niet *aas* de doorslaggevende factor is. De uitdrukking komt helaas nauwelijks voor in gebieden waar de h geaspireerd wordt, zoals Limburg. De haas-theorie lijkt op het eerste gezicht de meest plausibele. Er zijn immers nogal wat uitdrukkingen met *krom* opgegeven. En een haas is een dier dat bang is en zich gemakkelijk wegsteekt.

Een oplossing zou kunnen zijn om schriftelijke bronnen te raadplegen en te onderzoeken hoe vaak en op welke manier deze uitdrukking voorkomt en voorkwam in het verleden, maar dergelijke uitdrukkingen zijn niet vaak geattesteerd in geschreven teksten. Ze worden immers vooral in gesproken taal gebruikt. Wij zijn er dus niet in geslaagd om met zekerheid te bepalen wat de oorspronkelijke uitdrukking is geweest: *kromme haas*, *kromme aas*, *kromme Naas* of nog een andere mogelijkheid. Voor elk van deze mogelijkheden valt immers iets te zeggen. *Kromme Naas* kun je in het rijtje *loze Toon*, *droge Wannes*, etc. plaatsen. Ook de *kromme aas* kan in vergelijking met *pijkenaas* in aanmerking komen. Wie krom speelt, speelt vals. Maar – en dat blijken toch ook heel wat woordenboekenauteurs te denken – ook de haas is een mogelijkheid.

3.3.3. Wat eerst?

Omdat we in de beide hierboven besproken constructies met *azen* te maken hebben, vermoeden we toch dat er enige wisselwerking is tussen de *krommenaas*- en *pijkenaas*- uitdrukkingen die in ongeveer hetzelfde gebied voorkomen. Onze hypothese is uiteindelijk de volgende: zowel *van pijkens gebaren* als *van kromme haas gebaren* bestonden als

op vragen die men liever niet beantwoordt. Ze is afkomstig van Victor von Hase, student in de rechten te Heidelberg, die een andere student, die in een duel iemand had doodgeschoten, wilde helpen. Victor gaf zijn studentenlegitimatiekaart aan de vluchteling om over de grens te komen. Deze vluchteling verloor echter de kaart. Ze werd gevonden en aan het universiteitsbureau gezonden, dat Victor liet roepen om de zaak te onderzoeken. Zijn antwoord was – hij was student rechten – het ondertussen heel bekende zinnetje. Ook het Engels kent een dergelijke uitdrukking, nl. *My name is Troyford, I know nothing of the matter*.

In de streek van Aalst werd *van Jakes gebaren* opgetekend. Deze uitdrukking is ook in de streek van Antwerpen en boven de grote rivieren hier en daar bekend. *Jakes of Sjakes* zou teruggaan op een 17de-eeuwse komedie, *de Vlaemsche klucht van sinjoor Jacus Smul*, waarbij het hoofdpersonage, Jacus, zich in een kast doodstil moet houden.

We treffen veel verschillende persoonsnamen aan, maar de meeste zijn heel plaatselijk verspreid. In West-Vlaanderen treffen we *van Lo/Lotje/Low gebaren* aan. De Bo vermeldt *Lo* als verkorting van Lodden of Lodewijk en vermeldt dat het ook, net als Djoos en Klaai, voor ‘sul’ kan worden gebruikt. *Lo* is dus synoniem geworden voor een onnozelaar, een dommerik, en *van Lo gebaren* is dus niets anders dan *zich van de domme gebaren*. Dezelfde verklaring geldt ook voor *van djoosje gebaren* (Pollinkhove) en voor *van kluntn gebaren*, dat we optekenden in Varsenare. *Kluntn* is geen echte persoonsnaam, maar heeft in Oostende ook de betekenis “sul, onnozelaar, stommerik”. Achter deze uitdrukking gaat dus precies hetzelfde motief schuil als bij *Lo* en veel andere persoonsnamen. Dat geldt ongetwijfeld ook voor *hem van Jonas gebaren* (Boechoute) en *van tjeef gebaren* (Zottegem). Ook de bijbelse figuur Jozef is o.a. in het WNT te vinden als een ‘dom persoon’. In Mariakerke noteren we twee keer (ZND-lijsten) *van zeven gebaren*. Het is mogelijk dat dit ontstond uit *van tjeef gebaren*, waarbij de betekenis van *tjeef* als ‘onnozelaar’ niet meer gekend was. Een andere – maar minder plausibele- verklaring is dat *van zeven gebaren* zich ontwikkelde uit *hem van het zeventienste gebaren* (Evergem, Nederename). *Het zeventienste* slaat daarbij op een onbestaand

het dus eerder in de richting van vals spelen zoeken. Iemand die een aas achterhoudt, speelt vals, doet alsof hij die niet heeft. In de meeste kaartspelletjes is de aas immers de belangrijkste kaart.

3.3.2. Kromme (h)azen

Een nog frequenter gebruikte uitdrukking in West- en Oost-Vlaanderen is *van krommenaas gebaren/begaren*. Heeft dit *krommenaas* iets te maken met het *pijkenaas* van hierboven? Of hebben we hier met *kromme hazen* te maken, zoals in sommige woordenboeken gesuggereerd wordt: een haas is een schichtig dier, en *krom* werd ook al in andere uitdrukkingen gebruikt. Als we ervan uitgaan dat de *krommenaas*-constructies inderdaad te maken hadden met het kaartspel, dan zou je ze als een soort contaminatievormen kunnen beschouwen van de vormen met *pijkenaas*. Maar is *pijkenaas* de oorspronkelijke vorm, of is het net omgekeerd?

Om een beeld te geven van de mogelijkheden hebben we de gevonden informatie uit de woordenboeken en enkele andere naslagwerken onder elkaar gezet. Het WNT vermeldt *van pijkens gebaren* of *van krommenaas gebaren* niet. Van Dale vermeldt *krommenaas* als Belgisch Nederlands, en verwijst naar *haas*. Bij *haas* noteert Van Dale “*van kromme haas gebaren*, niets laten blijken, doen alsof zijn neus bloedt”. Ook de uitdrukking “*mijn naam is haas*, ik weet van niets, laat mij erbuiten”, staat hier genoteerd. We kunnen er dus van uitgaan dat Van Dale *krommenaas* interpreteert als *kromme haas*. Nochtans heeft de uitdrukking *mijn naam is haas* volgens de meeste naslagwerken niets met het dier te maken, maar gaat het terug op het verhaal van *Victor Hase* (zie hoger).

Er zijn echter nog andere mogelijkheden; Lievevrouw-Coopman neemt *krommen haas* op en verwijst naar “ons artikel in Oost-Vlaamsche Zanten 1942” Daarin laat hij iemand een verhaal vertellen over een weerwolf: een boerenknecht *Naas* wordt ontmaskerd als weerwolf en verdwijnt. Moeten we aannemen dat Lievevrouw-Coopman ervan uitgaat dat *krommenaas* dus verwijst naar *Naas*? In het artikel zelf wordt niet over de uitdrukking met *krommen haas*, of *kromme Naas* gerept. En waarom noteert hij in het woordenboek dan *krommen haas*? Loquela denkt eveneens aan de persoonsnaam *Naas*, maar heeft ook nog andere

lang onder water zette. Geen wonder dat wie van Lillo komt, van niets weet.

Een andere Zeeuwse uitdrukking is *Van Bru* (de dialectnaam voor *Bruinisse*) *komen*. Ze is ontstaan omdat Bruinisse een sterk op zichzelf gerichte bevolking heeft, die liefst niet al te veel met anderen te maken wil hebben. De uitdrukking met *Bru* staat in het supplement van het WZD. Ze wordt vooral gebruikt op Schouwen-Duiveland en Tholen, en dus niet in ons gebied.

Dr. Frans Debrabandere signaleerde ons na het lezen van het artikel in het huldealbum nog twee uitdrukkingen met plaatsnamen. In Kortrijk kent men *Kom je van Tampluf*, waarin wordt verwezen naar het dorpje Templeuve bij Henegouwen. In Frans-Vlaanderen zegt men *hem van Kappel gebaren*, een dorp in Frans-Vlaanderen.

3.3. Het kaartspel: pijkens en (h)azen

3.3.1. Pijkens

Bekende uitdrukkingen in West- en Oost-Vlaanderen zijn *van pijke(n)s gebaren/weten*, *van pijkenaas gebaren* en ook *van krommenaas/kromme haas gebaren*. Laten we beginnen met de uitdrukkingen met *pijkens*: in West-Vlaanderen en een groot deel van Oost-Vlaanderen is dat de dialectbenaming voor ‘schoppen’. We noteren niet alleen *van pijkenaas gebaren*, maar ook allerlei varianten zoals *koekenaas*, *klaverenaas* en *noch van koekens of pijkens weten*. *Van pijke(n)s gebaren* vinden we vooral in de zuidelijke helft van West-Vlaanderen, *van pijkenaas gebaren* iets oostelijker. De oorsprong van *van pijkens gebaren* ligt voor de hand; de meeste naslagwerken plaatsen het bij *pijkens* ‘schoppen’. Nergens wordt echter een verklaring gegeven. Het feit dat vooral de schoppen erin voorkomen, doet vermoeden dat het kaartspel *pijkezet verjagen* hier een rol speelt. Het is een kaartspel waarbij men moet proberen om *pijkezet* niet als laatste kaart op de hand te houden. En dan rijst toch de vraag of dat inderdaad wel klopt. Zouden we niet eerder *pijkezet* verwachten en niet het veel vaker voorkomende *pijkenaas*, een kaart die in dit spel geen belang heeft? *Van pijkezet gebaren* wordt wel door enkele informanten opgegeven, maar het komt slechts sporadisch en minder vaak voor dan *van pijkenaas gebaren*. Misschien moeten we

zeventiende regiment (er zijn er slechts zestien) van het Belgische leger. Iemand van een onbestaand regiment, is vanzelfsprekend van niets op de hoogte. Andere persoonsnaamuitdrukkingen in ons gebied zijn o.a. *van dokske gebaren* rond Gent, waarin *Dokske* een afkorting is van Jodocus, *de domme Jan uithangen* (Ertvelde), *van Pietjes gebaren* (Heule) en *van Petrus gebaren* (Sint-Eloois-Vijve).

Van Bertje, Berten (niet) gebaren dat vaak aan de kust gebruikt wordt, is een twijfelgeval. *Bert(je)* zou een benaming voor een traag, onnozelen persoon kunnen zijn, maar we weten uit het proefschrift van Guy Janssens over de wildstrokersterminologie dat *bertje* ook een spotnaam voor de haas is. Uitdrukkingen met dieren komen slechts sporadisch voor, maar de haas lijkt in deze context toch een geschikt dier te zijn (zie verder). Ook bij *de ongelovige Thomas spelen* (Ruisselede) plaatsen we een vraagteken. Heel waarschijnlijk is hier gewoon leentjebuurt gespeeld bij *een ongelovige Thomas zijn*. De betekenissen (‘iets niet willen geloven’, en ‘doen alsof men iets niet weet’) liggen immers dicht bij elkaar; het zeldzame karakter van de uitdrukking wijst er tevens op dat dit een éénmalige overname kan zijn.

Ten slotte valt onder de persoonsnaamuitdrukkingen waarschijnlijk ook nog het zeer vaak voorkomende *van Ko gebaren*, waarin *Ko* dan een verkorting van Jacobus zou kunnen zijn. Of moeten we *Ko* hier ook bij het verhaal van *Jacus Smul* en de kast plaatsen, net zoals de uitdrukkingen met *Jaak*? Debrabandere suggereert in het Kortrijks woordenboek echter dat deze *Ko* geen persoon is, maar dat het hier eigenlijk om *Co* gaat, de afkorting van Compagnie. *Ko* (en *Co*) worden gebruikt om zaken aan te duiden met weinig waarde. Zo noteert Debrabandere ook *'t es entwa van Ko*, iets waar je niet veel belang aan moet hechten. En een *huishouden van krot en co* stelt al helemaal niets voor. Misschien is *ko* dus gewoon een synoniem voor een kleinigheid, een niemendalletje. Het woord *kootje* wordt immers in allerlei betekenissen gebruikt waarin ‘klein’ een rol speelt. Het kan een troetelwoord zijn voor een klein kind, het wordt gebruikt in benamingen voor een kleine vogel, etc. Hoe dan ook, dat *Ko* bij de dialectgebruikers zelf niet altijd begrepen wordt, blijkt uit de verschillende varianten.

Verspreid in hetzelfde dialectgebied vinden we immers unica als *van geen kobbe, kodde, kode, kootje, koude, kudde gebaren*. Zulke volksetymologische 'verbeteringen' zijn typisch voor onbegrepen woorden, waaraan de taalgebruiker weer een doorzichtiger structuur wil geven.

Bij enkele uitdrukkingen werden substantieven genoteerd die naar de duivel zouden kunnen verwijzen. Deze associatie is niet onlogisch: wie zich dom houdt, gedraagt zich immers schijnheilig, net als de duivel. De duidelijkste duivel-verwijzing vinden we in Buggenhout met *van de kromme duivel gebaren*. Problematischer zijn enkele persoonsnamen, die op de duivel zouden kunnen slaan. Volgens het WNT kan *joos* in *van joos gebaren, van djoosje gebaren* naar de duivel verwijzen. Dat geldt ook voor *Joost* in *dat mag joost weten*. Joos kan enerzijds de afkorting van Jodocus (waarbij eveneens *van dokske gebaren* geplaatst is) zijn, anderzijds een Javaanse benaming voor de oosterse afgod – een benaming die eigenlijk ontstond uit het Portugese woord *deos* voor godheid (WNT). Toch lijkt het onwaarschijnlijk dat dit door Hollanders ingevoerde woord in West-Vlaanderen terechtgekomen is. Ook in *van de drol gebaren* (Wulpen, Veurne) zou *drol* naar de duivel kunnen verwijzen, maar het kan ook 'dwaas, gek' betekenen (WNT). We moeten toegeven dat de oorsprong van deze laatste uitdrukkingen dus onzeker blijft – ze kunnen waarschijnlijk met meer recht bij de categorie van persoonsnamen met de connotatie 'dommerik' geplaatst worden.

3.2. Plaatsnaamuitdrukkingen

Plaatsnamen hebben we vooral opgetekend in de combinatie **van + plaatsnaam + komen/zijn**. Een aantal ervan komt zelfs vrij vaak voor in bepaalde gebieden, zoals op de kaart te zien is: *van Kanegem komen/zijn, van Rome komen*, en in Zeeland ook *van Lillo komen/zijn* en *van Bru komen*. Meestal voegt men eraan toe, "en hij weet van niets", zoals in *hij komt van Lillo en hij weet van niets*.

De uitdrukking *Van Kanegem komen* vormt een gebied in de zuidoostelijke hoek van West-Vlaanderen (zie kaart 2). De oorsprong van deze uitdrukking ligt in een sage van twee Tempeliers die tussen Kanegem en Ruiselede woonden. Ze hadden de pastoor van Kanegem

doodgeslagen en trokken daarna naar huis. Onderweg ontmoetten ze een landman die hen over de moord vertelt. Hoe, riepen de Tempeliers, is er in Kanegem een moord gepleegd? Wij komen van Kanegem en wij weten van niets (Cornelissen II, 229). Dit verhaal is in heel wat verschillende versies bewaard gebleven. Cornelissen neemt bijvoorbeeld ook nog een andere versie op: in Kanegem wordt iemand vermoord en de moordenaar vlucht weg in de richting van Aarsele. Onderweg ziet hij een man liggen slapen in een kapel (andere vertellers hebben het over een soldaat die aan de kant van de weg in slaap was gevallen) en steekt het bebloede mes waarmee hij de misdaad pleegde in de zak van de slapende man. De mensen van Kanegem die de moordenaar achtervolgen, vinden de slapende man en omdat hij het mes op zak heeft, wordt hij veroordeeld. Op de vragen die hem gesteld werden, antwoordde de man 'Ik kom van Kanegem en ik weet van niets'. De man werd uiteindelijk ter dood veroordeeld en opgehangen, maar later werd de ware schuldige toch nog ontdekt.

Ook frequent, maar dan in de noordoostelijke helft van Oost-Vlaanderen, is *van Rome komen*. Er bestaan heel wat uitdrukkingen met de plaatsnaam *Rome*, maar *van Rome komen* in de hier bedoelde betekenis hebben we enkel in Joos aangetroffen. Cornelissen (IV, 261) kent *staan alsof hij van Rome kwame* voor 'in schijn verwonderd', en dat komt aardig in de buurt. Maar ook het feit dat Rome ver weg is speelt wellicht een rol, net als in *het in Keulen horen donderen*, bijvoorbeeld.

Van Lillo komen wordt vooral in Zeeland gebruikt (Zeeuws-Vlaanderen, Walcheren en de Bevelanden). Het WZD noteert de uitdrukking *van Lillo komme(n)* voor 'dom, onnozelen zijn', of 'doen alsof, zich van den domme houden'. Het Belgische Lillo ligt voor Zeeland net over de grens, maar is nog een lange tijd Nederlands geweest. Het bleef zelfs nog even Nederland na 1830. Pas in 1839 kwam het bij België. Lillo is nu een klein dorp, maar heeft wel een bewogen geschiedenis. George Sponselee licht een tip van de sluier op. In de tachtigjarige oorlog werd in Lillo door de Antwerpenaren een bastion gebouwd ter verdediging van Antwerpen en de Schelde. De vesting weerstond aan de troepen van Parma die toen Antwerpen belegerde en die de dijken van de Schelde doorstak. Zo ontstond een overstroming die Lillo ongeveer zestig jaar